
ГОРИНА О.Т.,

кандидат педагогічних наук,
викладач історії та правознавства,
Першотравенський загальноосвітній
заклад I-III ступенів №5,
м. Першотравенськ, Україна

КОНДРАТЬЄВА Л.О.,

викладач інформатики та математики,
Першотравенський загальноосвітній
заклад I-III ступенів №5,
м. Першотравенськ, Україна

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена теоретичним аспектам ролі віртуальних екскурсій для розвитку пізнавальних можливостей та підвищення якості навчання дітей за інклюзивною формою навчання. Також розкрито поняття «екскурсія», «віртуальна екскурсія», «інклюзивний освітній простір», «засоби комп'ютерної підтримки».

Ключові слова: «екскурсія», «віртуальна екскурсія», «інклюзивний освітній простір», «засоби комп'ютерної підтримки».

Статья посвящена теоретическим аспектам роли виртуальных экскурсий у развитии познавательных способностей и улучшении качества знаний учащихся за инклюзивной формой обучения. В статье раскрыто понятия «экскурсия», «виртуальная экскурсия», «инклюзивное образовательное пространство», «средства компьютерной поддержки»

Ключевые слова: «экскурсия», «виртуальная экскурсия», «инклюзивное образовательное пространство», «средства компьютерной поддержки».

The article is devoted to the theoretical aspects of the role virtual excursions for the development of cognitive abilities and improving the quality of education of children in an inclusive form of learning. The concepts "excursion", "virtual excursion", "inclusive educational space", "means of computer support" are also disclosed.

Key words: “excursion”, “virtual excursion”, “inclusive educational space”, “means of computer support”.

Постановка проблеми. Освіта XXI століття передбачає орієнтацію на людину, громадянське суспільство, в якому пріоритети всебічно розвиненої особистості, готової до самореалізації відповідно до сучасних вимог. Особливо акцентується увага на потреби дітей з особливими освітніми потребами. Провідна роль у вирішенні означеної проблеми належить навчальним закладам. У першу чергу необхідно створити освітнє середовище, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психологічного розвитку. Тому важливо пристосувати заклади освіти до індивідуальних потреб кожного, створити умови рівного доступу до якісних освітніх послуг.

Інклюзивне навчання ставить серйозні завдання перед освітньою системою і функціонуванням закладу освіти. Необхідно удосконалити програми і методи навчання, мобілізувати до злагодженої освітньої діяльності колективи, сформувати спеціальні компетенції вчителів та інших фахівців, які надаватимуть освітні послуги дітям з ООП.

Відповідно до реформи в освіті, зміни спрямовані та оновлення змісту, структури, методів навчання, на задоволення потреб кожного учасника освітньої діяльності, відкривають доступ до навчання тим, хто раніше не мав такої можливості. Також значно розширено спектр засобів навчання. До традиційних впроваджуються інформаційно-комунікаційні, мультимедійні засоби, що інтегрують звичайний текст зі звуком, графікою, відео, анімацією тощо. Основою інформаційної грамотності особистості учня є школа. Саме через впровадження комп'ютерних методів навчання формуються індивідуальні якості учня, відбувається його розвиток, вдосконалюється інтелектуальний потенціал.

Сучасний стан в освіті, створення освітнього середовища та особливості навчання дітей з ООП, вимагають дослідження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), від яких залежить подальший розвиток загальної інформаційної грамотності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці багатогранні аспекти досягнення інформатизації освіти з використанням нових технологій проводили дослідження В. Биков, Я. Булахов, О. Бондаренко, В. Заболотний, Г. Козлакова, О. Міщенко, О. Пінчук, О. Шестопаля та інші. У роботах В. Голубкова, П. Підкасистого, І. Підласого зазначено, що одним з важливих інструментів оптимізації освітнього процесу є екскурсія. Роль використання віртуальних екскурсій як засо-

бу комп'ютерної підтримки, особливо для дітей за інклюзивною формою навчання, як один із варіантів застосування інформаційних технологій досліджували: К. Вельман, Я. Гаврилова, О. Лебедів, Т. Трошина, О. Шликова та інші. Можливості їх створення розглядаються у працях О. Андрєєва, К. Верес, Н. Житньої, І. Латипової тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

- на підставі аналізу психолого-педагогічних досліджень уточнити поняття «інклюзія», «інклюзивне навчання», «екскурсія», «віртуальна екскурсія»; «інклюзивний освітній простір»;
- визначити сутність віртуальних екскурсій, розглянути їх класифікацію та ІТ-інструменти розробки віртуальних екскурсій;
- довести їх необхідність та ефективність щодо формування комп'ютерної грамотності за інклюзивною формою навчання дітей з ООП.

Виклад основного матеріалу. Здобуття базової загальної середньої освіти дитиною з особливими освітніми потребами, вадами у стані здоров'я та інвалідністю в умовах інклюзивного навчання забезпечено державними нормативними документами. У Законі України «Про освіту» інклюзивне навчання визначено як систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [9]. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг», стаття 16 розглядає організацію інклюзивного навчання у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти та його здійснення у порядку, встановленому центральними органами виконавчої влади...[7].

З метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання, для кожного учня з особливими освітніми потребами, відповідно до індивідуальних особливостей освітньої діяльності, фахівцями, з обов'язковим залученням батьків дитини, складається індивідуальна програма розвитку. Така програма забезпечує індивідуалізацію навчання, визначає перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини, а також враховує:

- фізичний стан, якому не протипоказане навчання особи;
- індивідуальні потреби, можливості, здібності та інтереси;
- найбільш прийнятні методи і способи спілкування для таких осіб, тощо.

А. Харківська у дослідженнях про управління інклюзивною освітою, констатує, що в сучасну освіту введено низку понять, а саме: «особа з особливими освітніми потребами», що трактується як «особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту»; «інклюзивне навчання», означає «систему освітніх

послуг, гарантованих державою, яка базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників»; «інклюзивне освітнє середовище» - «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей». Також у даному дослідженні А. Харківської, дано пояснення щодо «індивідуальної програми розвитку» та «індивідуального навчального плану» [11].

Як зазначав відомий український дослідник, педагог В.О. Сухомлинський «знедолена природою дитина не повинна знати, що у неї слабкий розум, слабкі сили». Виховання такої дитини має бути у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим [10].

Відповідно до нормативно-правових документів забезпечення рівного доступу всім учасникам освітньої діяльності, важливо пам'ятати, що інклюзивна освіта не ставить за мету зробити всіх здобувачів однаковими. Інклюзивна освіта, в широкому розумінні, передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей з ООП і забезпечення їх успіху як в освітньому процесі так і у дорослому житті.

У довідковій літературі «інклюзія» (англ. – inclusion) – розглядається як процес активного включення у суспільні стосунки всіх громадян незалежно від фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [4].

У «Концепції розвитку інклюзивного навчання», інклюзивна освіта розглядається як «комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальної діяльності» [8].

За визначенням ЮНЕСКО інклюзивна освіта – це процес звернення і відповіді на різноманітні освітні потреби дітей через забезпечення їхньої участі у навчанні, культурних заходах і житті громади.

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) розглядає інклюзивну освіту крізь призму концепції «Школа, дружня до дитини», в основі якої алгоритми створення комфортного освітнього середовища та рекомендації щодо надання педагогічної підтримки дітям з ООП.

У зв'язку з впровадженням нових інформаційних технологій у процес освіти стало можливим використовувати нові інформаційно-комп'ютерні засоби навчання. Одним із них є віртуальні екскурсії.

Багато вчених-дидактів (такі, як В. Голубков П. Підкасистий, І. Підласий та багато інших) зверталися до екскурсій як однієї з форм навчальної роботи. У процесі розвитку освіти істотно змінився підхід до екскурсій, виникли нові

види екскурсій – віртуальні, інтерактивні, костюмовані, квест-екскурсії [1].

Екскурсії, як метод навчання і форма організації занять зародилися на початку ХХ століття. На даний час вироблена система організації екскурсій і методик їх проведення. Якщо розглянути кілька формулювань терміну «екскурсія», які були опубліковані в різних довідкових виданнях, то «екскурсія» – методично продуманий показ визначних місць, пам'ятників історії й культури, в основі якого лежить аналіз об'єктів, які перебувають перед очима екскурсантів, а також уміла розповідь про події, пов'язаних з ними; окремий захід, в ході якого під фаховим керівництвом відбувається відвідування вибраних об'єктів, установ, заходів чи ландшафтів [2].

Головне в екскурсії – її зміст. Вони цінні тим, що учні отримують додаткову інформацію, поглиблюють знання, розвивають ціннісні, світоглядні уявлення та погляди. На екскурсії планується значно ширший за обсягом об'єм пізнавального матеріалу, оскільки це заняття цілком присвячене ознайомленню з новими об'єктами.

Сьогодні виникла необхідність саме у віртуальних екскурсіях, які є одним з варіантів застосування нових інформаційних технологій в навчальному процесі.

Коваленко О., досліджуючи використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу констатує, що «педагогічний потенціал освітніх екскурсій величезний: саме освітні екскурсії дають учням можливість для підвищення свого інтелектуального рівня, розвитку спостережливості, здатності сприймати красу навколишнього світу, є однією з форм поєднання навчання з життям, з практикою, важливим засобом активізації навчального процесу. Дослідник вважає, в даному контексті віртуальна екскурсія буде відрізнятися від традиційної лише тим, що може бути організована і проведена в умовах освітнього закладу. Сьогодні існує досить велика кількість готових екскурсій і турів в мережі Інтернет, їх кількість та якість постійно зростає. Крім того, педагог може самостійно створювати віртуальні екскурсії, використовуючи спеціальне програмне забезпечення [5].

У дослідженнях Верес К. про інноваційні технології в екскурсійному супроводі, інновації у проведенні екскурсій умовно поділено на два основні напрямки:

- з використанням нових форм і методів (проведення індивідуальних екскурсій, проведення інтерактивних, в т.ч. квест-екскурсій, костюмовані екскурсії, новітні музейні екскурсії тощо);
- з використанням ІТ-технологій (мультимедійні технології, каталогізація об'єктів туристичної атракції, віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, в т.ч 3D екскурсії, використання роботів-екскурсоводів, QR-кодів тощо) [1].

За змістом Галасюк С. виділяє наступні види віртуальних екскурсій:

1. Оглядові, де зібрані елементи декількох екскурсій, об'єднаних спільною темою.
2. Тематичні, тобто екскурсії, що розкривають певні теми.
3. Біографічні – екскурсії, пов'язані з життям і біографією видатних людей [3, с. 44].

За способом використання інформаційних технологій у дослідженні виділено класифікацію створення віртуальної екскурсії:

1. Використання технологій створення презентації.
2. Використання інструментів сайтобудування (створення графічних карт, гіперпосилань).
3. Використання геоінформаційних систем (google та ін.).
4. 3D-моделювання (створення моделі окремого об'єкта).
5. Використання панорамних композицій (створення гарячих точок і переходів) [3, с. 50].

Створення віртуальних екскурсій складається з декількох етапів в які входять фотозйомка, створення 3D-панорам та створення самого туру, кожен з цих етапів важливий: фотозйомка сферичних або циліндричних панорам; створення 3D-панорам віртуального туру; створення віртуальної екскурсії.

Серед новітніх інформаційних технологій не існує спеціально створених програм панорамних віртуальних екскурсій. В практичній діяльності вчитель, враховуючи особливості дітей, розробляє свої розробки, які б були доступними для інклюзивного навчання.

Організація й проведення навчальних віртуальних екскурсій складається з трьох етапів: підготовчий, етап безпосереднього проведення та заключний етап підведення підсумків екскурсії.

На початковому етапі підготовки проведення віртуальної екскурсії враховується пізнавальний рівень та фізичні можливості дітей. Враховуються і інші підготовчі аспекти: ідея екскурсії; цілі і завдання екскурсії; зміст екскурсії; маршрут і оформлення екскурсії; технічна складова розробки (навігація, інтерактивність тощо); результати і методичні рекомендації щодо використання ресурсу; наявність під'єднання до мережі Інтернет навчального кабінету або використання інтерактивних мультимедійних екскурсій, розроблених самим учителем.

З практичного досвіду результативними є віртуальні екскурсії, коли на підготовчому етапі визначаються завдання, які учням необхідно буде вирішити; визначається послідовність ознайомлення з сайтами та створення путівника для учнів по сайтах (це може бути список URL-адрес); обирається форма звіту або наочного оформлення результатів екскурсії.

Організація системи віртуальних екскурсійних подорожей, прогулянок із використанням інфокарт конкретизує програмний матеріал, розширює кругозір і поглиблює знання учнів, сприяє формуванню пізнавального інтересу до предметів, що вивчаються, виникненню мотивації до навчання, розвитку вміння встановлювати міжпредметні зв'язки.

За методикою розробки віртуальних екскурсій, маршруту, організації та проведення Подліняєвої О. можна констатувати, що екскурсія починається зі вступної бесіди, в ході якої визначаються цілі та завдання, ознайомлення з маршрутними листами (або інформаційні карти, інтелект-картами). Особлива увага учнів звертається на способи навігації по сайту, від однієї експозиції до іншої.

Закінчується екскурсія підсумковою бесідою, в ході якої вчитель спільно з учнями узагальнює, систематизує побачене і почуте, виділяє найістотніше, намічає творчі завдання для них (написати есе, твір, підготувати доповіді, реферати, скласти альбоми, розробити нові маршрути (інтелект-карти) віртуальних екскурсій тощо) [6].

Для створення віртуальних екскурсій можливе використання продукту *Microsoft PowerPoint*, що дозволяє створювати презентації та слайд-фільми, надаючи користувачеві все необхідне – потужні функції роботи з текстом, засоби для малювання, побудови діаграм, широкий набір стандартних ілюстрацій тощо. Така мультимедійна подорож буде цілком відповідати вимогам щодо створення онлайн-екскурсії.

Існує також багато сучасних веб-сервісів для перегляду та створення віртуальних екскурсій: ThingLink, Prezi та інші. Корисними можуть бути безкоштовні сервіси та додатки для створення віртуальних екскурсій, які, зокрема, пропонує команда Google. Розглянемо деякі з них: *Tour Creator*, *Arts&Culture*, *Google Map*, *Google Site*, *Google Earth*.

Висновок. Таким чином, підвищенню інформаційної грамотності, розвитку пізнавальних можливостей навчання учнів з особливими потребами допомагають віртуальні екскурсії. На підставі проведеного дослідження, визначено «віртуальну екскурсію» як засіб комп'ютерної підтримки, який ми розглядаємо як організаційну форму навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням об'єктів, мультимедійною фотопанорамою, в яку розміщується відео, графіка, текст, посилання. Але на відміну від відео або звичайної серії фотографій, віртуальні екскурсії мають інтерактивність. Об'єкти, в ході подорожі можна наблизити або віддалити, повернути їх вліво та направо за допомогою навігації та розглянути інтер'єр, переміститися з однієї точки огляду на іншу тощо.

Виходячи з власного досвіду, в процесі дослідження ми відзначаємо, що використання віртуальних екскурсій для навчання дітей з ООП, має позитив-

ний очікуваний результат. Віртуальна екскурсія є інноваційною формою навчальної діяльності, що спрямована не тільки на комп'ютерну підтримку отримання знань дітей з ООП, а на підвищення інтересу до навчання, рівня комп'ютерної грамотності.

Віртуальну екскурсію, як засіб комп'ютерної підтримки, ми відносимо до поширеної категорії нестандартних уроків (уявні екскурсії). За своєю дидактичною метою ці заняття передбачають засвоєння нових знань, коли вчитель, перетворюючись на модератора, «проводить» учнів-туристів по визначних місцях чи запрошує завітати до уявного об'єкту. «Уявна екскурсія», як власне, і будь-який нестандартний урок, може поєднувати в собі елементи різних креативних дій. Важливо відзначити, що через віртуальну екскурсію, як засіб комп'ютерної підтримки інклюзивного навчання, реалізується принцип компетентнісного підходу – підвищення пізнавального інтересу через самостійну, творчу діяльність під контролем вчителя.

Список використаних джерел:

1. Верес К .О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі. Сборник научных трудов SWorld. 2014. Вып. 2, Т. 34. С. 29-34.
2. Велика Українська Енциклопедія: веб-сайт. URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення: 01.02.2020).
3. Галасюк С., Нездоймінов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 178 с.
4. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб./ Н. Софій, та ін. / за ред. Н .Софій. Київ, 2018. 173 с.
5. Коваленко О.В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 9. С. 94-97.
6. Подліняєва О.О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія. Фізико-математична освіта. 2016. Вип. 4. С. 100-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2016_4_23 (дата звернення 10.01.2020).
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 06.09.2018р. № 2541-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19> (дата звернення 04.02.2020).
8. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ МОН №912 від 01.10.2010 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/ (дата звернення: 04.02.2020).
9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 04.02.2020).

10. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Київ.: Рад.школа, 1972. 244 с.
11. Харківська А. Управління інклюзивною освітою студентів закладів вищої освіти. Теорія і методика професійної освіти: електронне наукове фахове видання ISSN:2617-152X. 2018. Вип.15 URL: <https://ivetscienceipto.wixsite.com/tmpo/кopiya-14-2018> (дата звернення 30.01.2020 р.)

Transliteration of References:

1. Veres, K.O., 2014. Innovatsiyni tekhnolohiyi v ekskursiynomu suprovodi. [Innovative technologies in sightseeing.]. Sbornyk nauchnykh trudov SWorld, issue 2, T. 34. pp. 29-34.
2. The Great Ukrainian Encyclopedia: Available at: <<https://vue.gov.ua/>> [Accessed 1 February 2020].
3. Halasyuk, S., Nezdoymynov, S., 2013. Orhanizatsiya turystychnykh podorozheta ta ekskursiynoyi diyal'nosti [Organization of tourist trips and excursions]. Kyiv : Tsentр uchbovoyi literatury.
4. Sofiy, N. ed., 2018. Inklyuzyvne navchannya v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity [Inclusive education in general secondary education institutions]. Kyiv.
5. Kovalenko, O.V., 2019. Vykorystannya virtual'nykh ekskursiy yak suchasnykh form orhanizatsiyi navchal'noho protsesu. [Use of virtual excursions as modern forms of organization of educational process]. Innovatsiyna pedahohika, issue 9, pp. 94-97.
6. Podlinyayeva, O.O., 2016 Features of the use of modern media in education: virtual tour. Fyzyko-matematychna osvita, [online] issue 4. pp. 100-104. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2016_4_23> [Accessed 10 January 2020].
7. Law of Ukraine on amendments to some laws of Ukraine regarding access of persons with special educational needs to educational services 2018. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19>> [Accessed 04 February 2020].
8. Writ on approval of the Concept of inclusive learning development 2010. Available at: <https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/> [Accessed 04 February 2020].
9. Law of Ukraine on education 2017. Available at: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>> [Accessed 04 February 2020].
10. Sukhomlynskyy, V.A., 1972. Serdtse otdayu detyam [I give my heart to children]. Kyiv: Rad.shkola.
11. Kharkivs'ka, A., 2018. Management of inclusive education for students of higher education institutions. Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity. [online], issue 15. Available at: <<https://ivetscienceipto.wixsite.com/tmpo/кopiya-14-2018>> [Accessed 01 January 2020].

GORINA O.T.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer in History and Law, Pershotravensky Comprehensive Institution of I-III Degrees №5, Pershotravensk, Ukraine

E-mail: gorinaotot@gmail.com

KONDRATYEVA L.O.,

Teacher of Informatics and Mathematics, Pershotravensky Comprehensive Institution of I-III Degrees №5, Pershotravensk, Ukraine

E-mail: kondratievalida333@gmail.com

VIRTUAL TOURS AS A MEANS OF COMPUTER SUPPORT FOR STUDENTS IN INCLUSIVE EDUCATION